

Reichstag - 1990

2022. október 4. - Emléktöredékeimből font tiszteletadás a Német Egység Napjára

32 éve, 1990. október 3-án történt meg az akár egy-két évvel korábban szinte elképzelhetetlen esemény: az NSZK és az NDK új Németországgá egyesült. Ebben történelmileg elvülhetetlen érdemei vannak Helmut Kohl német kancellárnak és Mihail Gorbacsovnek, a Szovjetunió akkori vezetőjének. Hazánknak is volt szerepe a berlini fal összeomlásában, ugyanis az egyik hajszálrepedés a falon, ami végül az egyesüléshez vezetett, nálunk keletkezett az NDK-s menekültek 1989 nyár végi befogadásával, majd hazánk nyugati határának megnyitásával és szabad elvonulás biztosításával Ausztrián át Németországba.

Akkoriban ebben a történelmi fősodorban a politikai vezetők mellett Isten az egyházakat is felhasználta. Másokkal együtt nekem is szánt némi „segédmunkát” az átmeneti helyzetben vergődő, de reménykedő lelkek között. Kozma atya mellett megbízást kaptam a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa főtákarától, Lehel Lászlótól a protestáns menekültszolgálat szervezésére és az NDK-s menekültek közötti lelkigondozói szolgálatra a Csillebérci táborban. A szabadság és a szabadulás akkori élményeit „Az a felejthetetlen 14 nap”/ Vor 20 Jahren: Ungarische Pfarrer betreuen DDR Flüchtlinge” címmel történetológiai esszében örökítettem meg, ami német és magyar nyelven jelent meg itthon és német nyelvterületen (például a Polgári Szemlében, az Evangélikus Életben, a kolozsvári agnusradio.ro-n, a pozsonyi Felvidék.ma oldalon, a német reformátusok és a svájci reformátusok sajtószolgálatának online lapjain, így ITT is.

Most, hogy hazafelé tartok az örök városból, még nem volt módom október 3-án megemlékezni a legújabb kori történelem egyik legjelentősebb eseményéről, ezért fonom emlékezet koszorúmat ma, valóban csak néhány jellemző történetmozaikkal az NDK sajátosságai közül két részben.

Ti ott fönn, mi itt lenn

Éppen NDK-beli ösztöndíjas tanulmányaim idején, 1973-ban jelent meg NSZK-ban B.

Engelmann/G. Wallraff fiatal szociológusok könyve a figyelemfelkeltő, társadalom és politika kritikai tartalmat sejtető címmel: Ihr da oben – wir da unten, azaz ti ott fönn, mi itt lenn. Benne a

szervezők szociográfiai írásai feltárják a gazdagok patológiáját, és mindenekelett azt, hogy a pénzmilliárdok bizonyos egyének kezében hogyan változnak át politikai befolyássá, amivel a szervezők szerint az NSZK társadalmában „egyetlen törvény sem tud megbirkózni”.

A két alkotó szempontjai olyan mélyre húzódtak gondolkodásomban, hogy azóta is a társadalmi folyamatokat, összefüggéseket összetetten elemző szemléletnek eleven fókuszában maradtak. Innen, valamint Isten világigazgató, a történelmet végcélja felé terelgető munkája olykor felsejlő mozzanatainak bibliai értékelése felől adódnak azok a felismerések, amelyek egy részét most első ízben osztom meg az Olvasókkal.

Engelmann/Wallraff ugyan a pénz és a politika mérhetetlenül sokrétű összefonódásának a kísértéseiről írt, de az a sajátos fénytörés vagy törésvonal, ami a fönn és a lenn, a vezetők és a vezetettek, a hatalmon lévők és a hatalmat fenntartó tömegek, egyének tekintetében állandó szakítópróbát jelent, nem csak az NSZK viszonyaiban volt tetten érhető, hanem az NDK viszonyai között is. Csakhogy ott erről lehetett írni, itt viszont nem. Még beszélni is alig...

Sonnenberg – a Nyugatra titkosan dolgozó tejüzem

A thüringiai erdőségben, NDK területén fekszik Sonnenberg városka, melynek már a hatvanas évek közepén neves tejfeldolgozó üzeme volt. Hogy, hogy nem, apám második világháború végi munkaszolgálatos tevékenysége során került kapcsolatba azzal a családdal, amelynek Klaus Erdmann nevű tagja az 1960-as évekre a sonnenbergi Molkerei agrármérnöki diplomás igazgatója lett. Először 1966-ban látogattam meg őt. Bevezetett a példásan tiszta üzembe, amit mindenütt a friss tej illata lengett be. És megmutatta azt az üzembrészt, ahol már akkor penicillingombával burkolt Camembert sajtot gyártottak, meg olyan vajat, amit nem lehetett kapni a szocializmus európai csúcsországában. Elmondta: termelésük 75%-a kerül NSZK piacokra. Ez jó az ottaniaknak, s még jobb az üzemeltető NDK államnak, hiszen minden szállítmány kemény német márkát hoz.

Ez volt első elámulásom arról, amit később a két nyugatnémet szerző könyve tudatosított bennem: Ti ott fenn, mi itt lenn az nem mindig ugyanazt, s nem ugyanúgy jelenti. Nem hiszem, hogy nagy tévedés azt vélni, ilyen sajátos kapitalista-szocialista „tőkeerős” kapcsolatok szép számban működtek az NDK-ban (is).

Erdmann igazgató „elvtárs” munkakörével összefüggötték a nagy vadászatok a magas thüringiai hegyekben. Főként muflonra, nagyvadra, amikor az engedélyezett volt. Vezető gazdasági és politikai barátaival, kollégáival tette ezt. A vezető kommunista elit tagjaival. Egy alkalommal elvitt magával éjjeli vadászatra. A legdrágább éjszaka is látó vadászpuskával, a világhírű jénai Zeiss művekben készített „finom műszerrel”. Az egyik legnagyobb NDK “finom ipari mű” volt ez, főként a szovjet úrkutatás számára gyártottak szupertitkosan termelt ultraérzékeny távcsöveket, nagy felbontású fényképező berendezéseket.

Már jócskán túl voltunk a vadászaton, s a vadászházban torra gyülekeztek a jól megtermett, bőrnadrágos, stüszikalapos „elvtársak”, a vadásztársaság magas rangú politikai és gazdasági vezérékből álló elnökségével. Volt köztük olyan idősebb fővadász is, aki – miután köszöntője közben és után bedobta a vodkát helyi házi főzésű sörrel leöntve -, elkezdett sztorizni.

Hatalmas tüdejű kollégái nagy nevetéssel, hosszú kubai szivarok kéklő füstjébe merülve hallgatták, olykor bele-beleszóltak helyeslően a főnöki szövegbe.

Amikor már az egész társaság kellően kapatos volt, a vadásztor átcsapott politikai élcelődésbe. Hirtelen felém fordulva, csak úgy odalökve a szót, ezt mondta a vezér: – Te meg mit keresel itt? Magyar, magyar, Donnerwetter, dehogy magyar, cigány. Mert ti cigányország vagytok. – A meglepődéstől alig tudtam valamit kinyögni, valahogy így: – Ha az, hát az, magának, meg azoknak, akik ezt a népeséget ide a közelbe, a különféle munkatáborokba hurcolták. Hirtelen

csönd lett, amit Klaus vendéglátóm mindig humorra álló mosolygós arccal és valamiféle kedélyes délnémet viccel oldott fel...Ti ott fenn, mi itt lenn.

Wartburg, a kettősséget hordozó fellegvár

Már sokadik alkalommal vettem célba a reformáció őrtornyát, Luther Márton Wartburg várbeli egyszerű szobácskájával, ami mindig különös szellemi izgalommal töltött el. Ott végezte a Biblia németre fordításának óriási munkáját Isten Lelke támogatásával, és az ördög állandó kísértése közepette jó egy év alatt. A faburkolású szerzetesi cella korhadó falán még ma is mutogatják annak a tintafoltnak a helyét, ami akkor keletkezett, amikor a német reformátort makacsul kísértette az ördög. Erre pennájának tintatartóját vágta oda a kísértőhöz, mondván: Apage Satanas! Távozz tőlem sátán!

Luthert az ördög, Walter Grundman újszövetségi evangélikus tudóst, az 1960-as években nemzetközileg ismert teológiai kommentárok íróját az államhatalom „kísértette”. Bizonyára nem véletlenül. Eisenachi házi őrizete mérsékelt fegyelmezés, “ítélet” volt ahhoz képest, amit – Luther szelleméhez méltatlanul, bizonyos tanításait talán túlhajtván és félremagyarázva – terhére ró a történelmi utókor. Leginkább azt, hogy 1939-ben Weimarban, a német szellem Schiller, Goethe, Liszt, Wagner és mások nevével magasra rangosított kultúrközpontjában kiadott könyvének ezt a címet adta: A vallási élet zsidótlánítása – a német teológia és egyház feladata. Különös, hogy ennek ellenére az NDK-ban megjelenhettek zöld kommentárjai. Mint később kiderült, nem véletlenül, hiszen együttműködött az állambiztonsági szervekkel. Luther a fellegvár egyik világcsúcsa szellemileg, lelkiileg, bár a zsidósággal kapcsolatos nézetei meglehetősen kérdésesek. Grundman a fellegvár másik részén, „oltalmazó házi őrizetben” élt. Ti ott fenn, mi itt lenn – milyen különös törésvonalak. Figyelmeztetőek!

A Német Egység napján írásom első részében azért idéztem fel ezeket a valós eseményeket, hogy Engelmann/Wallraff valóságfeltáró szociográfiájának kritikai figyelmeztetését átvéve és alkalmazva a sorstörténetekre, felismerjük, belássuk: a világtörténelmet az emberi zűrzavar ellenére is – in confusionem hominis – Dei providentia – végcélja felé vezető isteni akarat milyen csúrcsavarokon át halad előre. Mert Isten görbe betűkkel is egyenesen ír! A küzdelmes német történelemben és a Német Egység napjának megvalósulásával is... Tanulságokat érlelő és közkinccsé tevő nemzeti ünnepet és emlékekezést kívánok, még ha megkésve is, Németország!

Dr. Békefy Lajos